

ҚР шоғырландырылған бюджеті

ҚАЗАҚСТАН
ҚАРЖЫГЕРЛЕР
ҚАУЫМДАСТЫҒЫ

АССОЦИАЦИЯ
ФИНАНСИСТОВ
КАЗАХСТАНА

2023 жылдың 9 айының қорытындысы

Кезеңнің негізгі тенденциялары

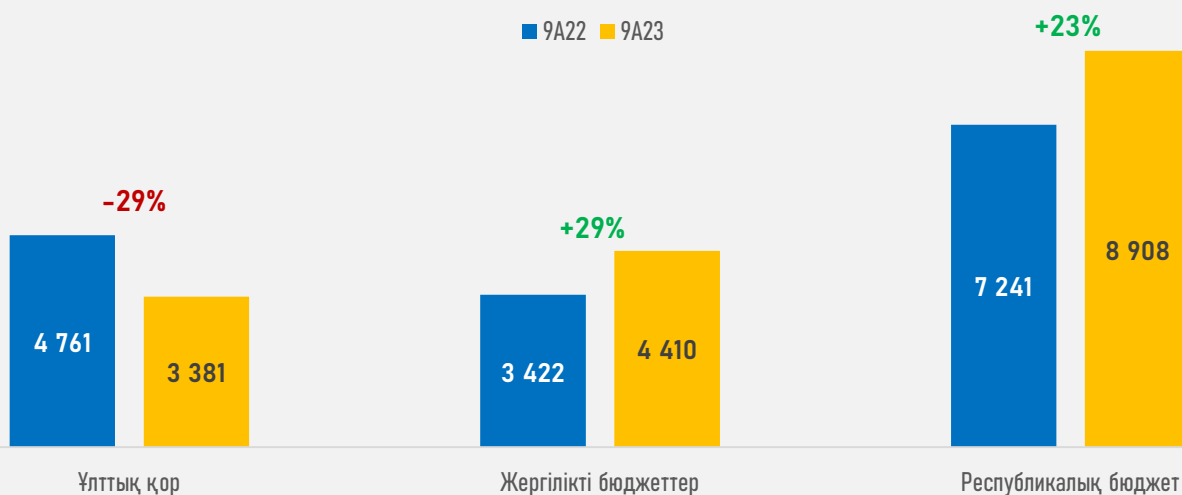
- Экономиканың дамуының жеделдеуіне қарамастан (ЖІӨ өсімі 2022 жылдың сәйкес кезеңіндегі 2,8% көрсеткіштен 4,7% құрады) және биржалық металдар (50%-ға) және басқа да қатты пайдалы қазбалар (30%-ға) үшін пайдалы қазбаларды өндіруге салынатын салық мөлшерлемелерінің айтарлықтай өсуіне қарамастан, шоғырландырылған бюджетке түсетін салық түсімдері шамалы өсуді көрсетті.
- 2023 жылғы қаңтар-қыркүйекте елімізде 16,7 трлн салық жиналды, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 8%-ға жоғары. Салыстыру үшін, 9 ай 2022 жылы олардың өсуі 71% құрады.
- Осылайша, жыл соңына дейін 3 ай бұрын 2023 жылға арналған салық алымдары бойынша жоспардың орындалуы (26 трлн) бір жыл бұрынғы 86%-бен салыстырғанда небәрі 64% құрады.
- Атап айтқанда, республикалық бюджеттің кіріс бөлігі 1,1 трлн теңгеге орындалмады (КТС бойынша салық түсімдері 819 млрд теңгеге, импортқа ҚҚС — 243 млрд теңгеге, шикі мұнайға ЭКБ — 203 млрд теңгеге, Тау-кен салығы — 145 млрд теңгеге орындалмады).

- КБ шығыстары 19%-ға немесе Т3,2 трлн-ға - Т20,2 трлн-ға дейін өсті, кіріс бөлігі 17%-ға немесе Т2,9 трлн-ға асып түсті.
- Көрсетілген өсімнің үштен бір бөлігі бір бапқа тиесілі — қарызға қызмет көрсету және өтеу (+Т1 050 млрд). Осы бапқа жұмсалған жалпы шығыстар 9 айда 39%-ға, бір жыл бұрынғы 2,7 трлн теңгеден 3,7 трлн теңгеге дейін (немесе бюджеттің барлық шығыстарының 18%) өсті.
- Өсім бойынша одан әрі білім беру (+Т716 млрд), әлеуметтік көмек және қамтамасыз ету (+Т583 млрд).
- Бюджет тапшылығын қаржыландыру үшін 5,6 трлн (91%-ға орындалды) жылдық тарту жоспары кезінде 5,1 трлн қарыздар тартылды. Болжамды мәндерден салықтық түсімдердің елеулі артта қалуы жағдайында ағымдағы жылға арналған қарыздарды тарту жөніндегі жоспар асыра орындалуы мүмкін.
- Ұлттық қорға ҚМГ акцияларын сату — тағы бір балама — қордың негізгі функциялары-жинақ (болашақ ұрпақ үшін шетел валютаға ресурстарды жинақтау) және тұрақтандыру (республикалық бюджеттің мұнай бағасына тәуелділігін төмендету) бөліміне түседі.

Ел бойынша салық түсімдері *

млрд теңге

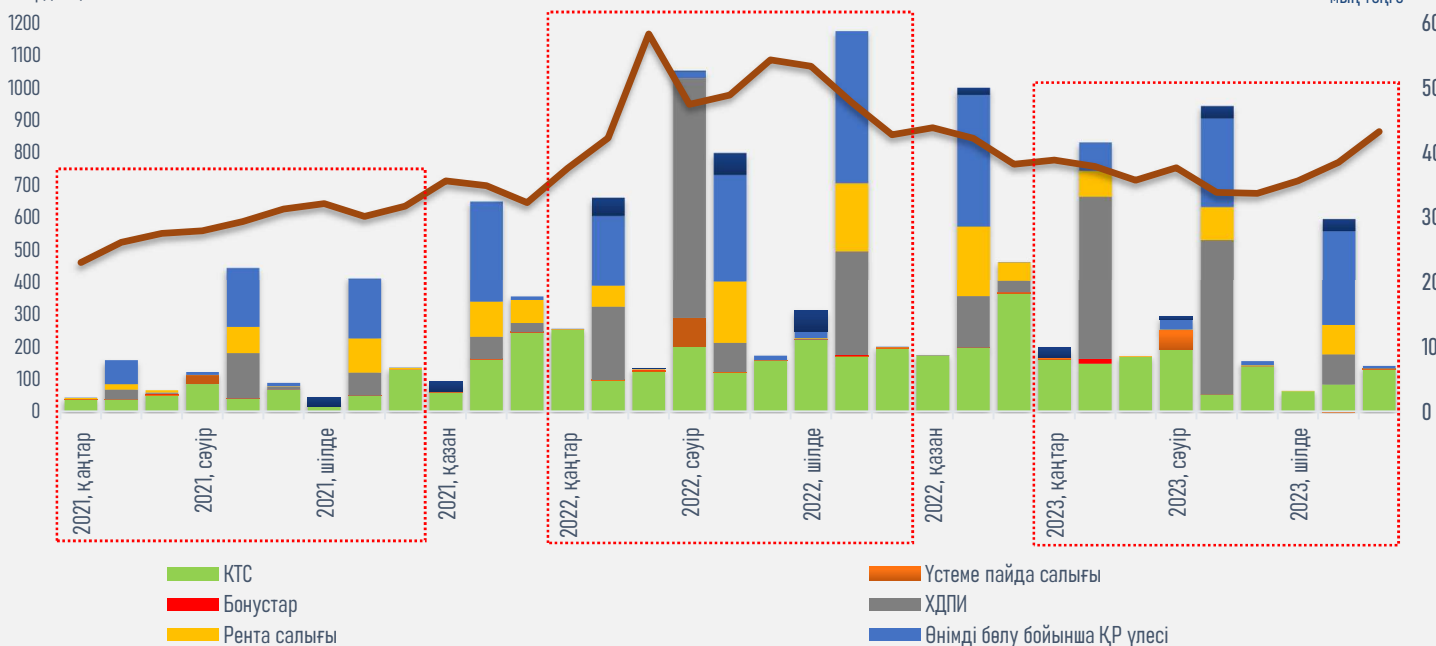
■ 9А22 ■ 9А23

Ұлттық қорға Салықтық түсімдер *

млрд теңге

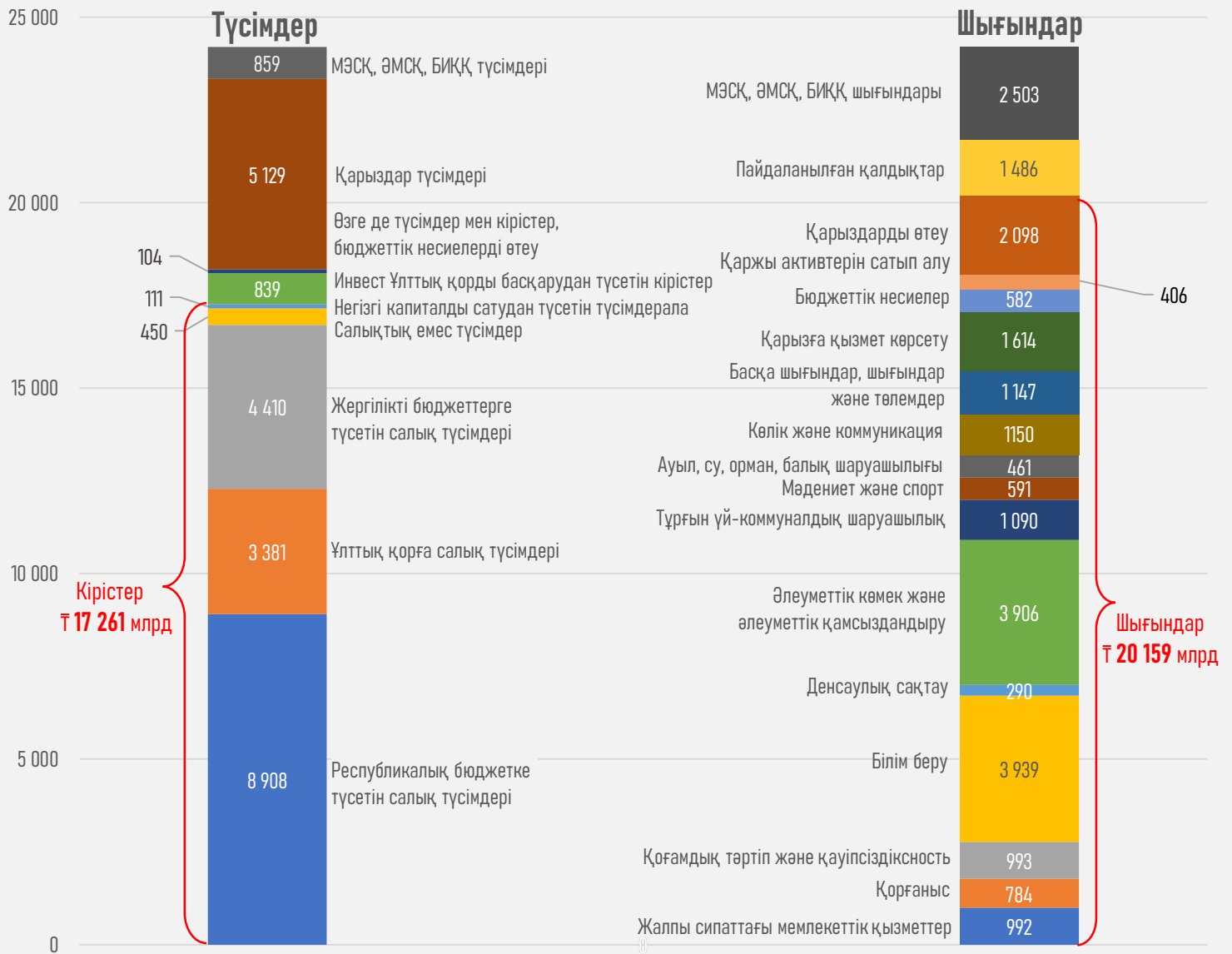
мың теңге

* Деректер көзі: ҚР Қаржы министрлігінің сайты

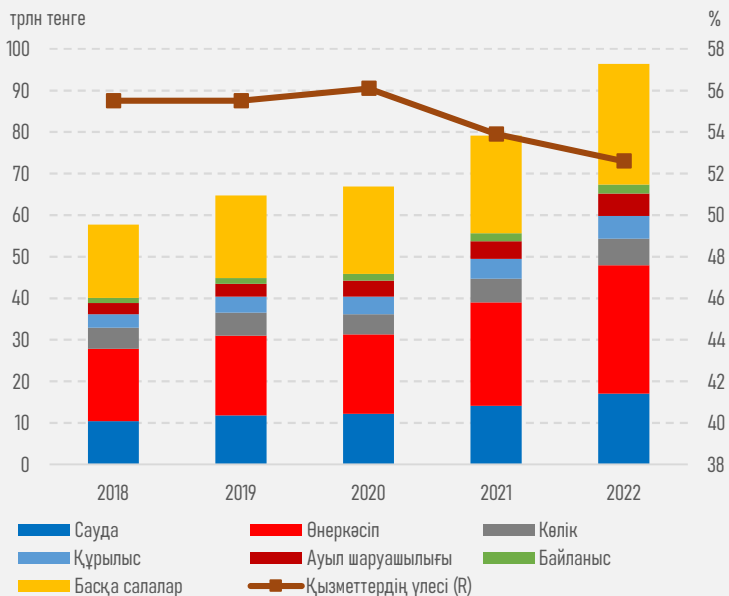
© Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы, 2023

2023 жылғы қаңтар-қыркүйектегі ҚР шоғырландырылған бюджетінің балансы *

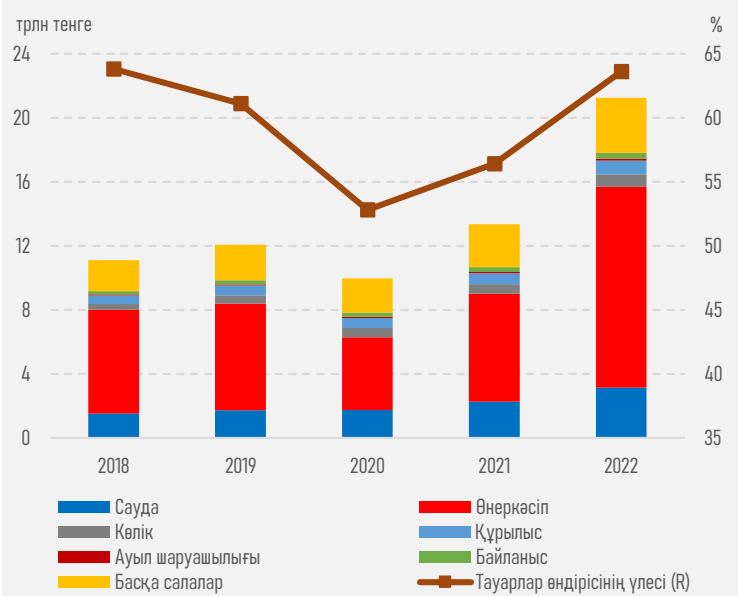

ЖІӨ және КБ түсімдерінің құрылымы

Өндіріс әдісімен ЖІӨ құрылымы

Шоғырландырылған бюджетке түсетін түсімдер

Резюме

Қазақстанның сервистік экономикасы (ЖІӨ-де қызметтердің үлесі басым) болғанына қарамастан, шоғырландырылған бюджетке түсетін кірістер негізінен тауарлар өндіруден (мұнай экспорты) түседі. Бұл елдегі экономикалық белсенділікті жеделдету кезінде де салық аударымдарының әлсіз өсу фактісін түсіндіреді.

Айта кетейік, Brent мұнайының орташа бағасы есепті кезеңде барреліне 81,9 долларды құрады, бұл өткен жылғы көрсеткішпен салыстырғанда 20%-ға төмен (102,3 доллар), бірақ оның ел бюджетіне салынған болжамды бағасына жақын (85 доллар).

Осыған байланысты КБ балансының елеулі нашарлауы байқалады, бұл жүйеде әлі де жоғары мөлшерлемелер кезінде борыштық ауыртпалықты одан әрі ұлғайту және жыл соңына дейін кіріс бөлігін толықтыру көздерін шұғыл іздеу қажеттілігіне әкеледі. Айта кетейік, қарыздарды тарту жөніндегі жоспардың орындалуы өткен жылдың сәйкес кезеңіндегі 65%-бен салыстырғанда 91%-ға дейін өсті.

Бұл ретте ағымдағы жылдың қорытындысы бойынша 26,0 трлн салық жинау жоспарлануда, бірақ бұл жоспар орындалмауы мүмкін (қаңтар-қыркүйек айларында 17 трлн немесе жылдық жоспардың 64% жиналды).

Сонымен қатар, Орта мерзімді перспективада салық түсімдерін жақсарту жөніндегі шараларды бюджет ережесін міндетті түрде орындаумен және әртарапандырылған өсуді ынталандыруға, сапалы жұмыс орындарын құруға және қазақстандықтардың әл-ауқатын қолдауға арналған шығыстарды қайта бағдарлаумен ұштастыру қажет. Бұл жағдайда бюджет балансы айтарлықтай жақсаруы мүмкін.

Естеріңізге сала кетейік, әлеуметтік шығындардың жоғары өсуі және жеңілдетілген несиелеу тұтынушылық сұраныстың артуына, ақша массасының өсуіне, нәтижесінде инфляцияның жоғарылауына және бюджетке қарыз жүктемесіне әкеледі.